

SEPTUAGINTA

Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes
edidit Alfred Rahlfs

Editio altera
quam recognovit et emendavit
Robert Hanhart

Duo volumina in uno

DEUTSCHE BIBELGESELLSCHAFT

ISBN 978-3-438-05119-6

Septuaginta: Editio altera / Revised Edition
© 2006 Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart

Printed in Germany
All rights reserved

www.scholarly-bibles.com

3.2016

INHALT

CONTENTS

Vorwort zur Neuauflage	IX
<i>Introductory Remarks to the Revised Edition</i>	XI
<i>Εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις στὴ νέα ἔκδοσις</i>	XIII
Vorwort des Bearbeiters	XVII
Geschichte des Septuaginta-Textes	XIX
Erklärung der Zeichen	XXVIII
<i>Editor's Preface</i>	XXXIII
<i>History of the Septuagint Text</i>	XXXV
<i>Explanation of Symbols</i>	XLV
Praefatio editoris	XLIX
De historia versionis Septuaginta interpretum	LI
Conspectus signorum	LVIII
<i>Πρόλογος τοῦ Ἐπιμελητοῦ τῆς Ἐκδόσεως</i>	LXI
<i>Ἱστορία τοῦ Κειμένου τῶν Ἑβδομήκοντα</i>	LXIII
<i>Ἑρμηνεία τῶν Συμβόλων</i>	LXXIII

VOL. I

Leges et historiae

Πεντάτευχος καὶ Ἱστορικὰ Βιβλία

Gen(esis) Γένεσις	I
Exod(us) Ἐξοδος	86
Leu(iticus) Λευϊτικόν	158
Num(eri) Ἀριθμοί	210
Deut(eronomium) Δευτερονόμιον	284
Ios(ue) Ἰησοῦς	354
Iud(icum) Κριταί	405
Ruth Ρούθ	495
Regn(orum) I (Ἰ Sam. I) Βασιλειῶν Α' (Σαμ. Α')	502
Regn(orum) II (Ἰ Sam. II) Βασιλειῶν Β' (Σαμ. Β')	565
Regn(orum) III (Ἰ Regum I) Βασιλειῶν Γ' (Βασιλέων Α')	623
Regn(orum) IV (Ἰ Regum II) Βασιλειῶν Δ' (Βασιλέων Β')	693
Par(alipomenon) I Παραλειπομένων Α'	752
Par(alipomenon) II Παραλειπομένων Β'	811
Esdr(ae) I (liber apocryphus) Ἐσδρας Α' (Δευτεροκανονικόν)	873
Esdr(ae) II (Ἰ Ezra, Neh.) Ἐσδρας Β' (Ἐσδρας-Νεεμίας)	903
Est(her) Ἑσθήρ	951

I(u)d(i)t(h) Ἰουδίθ	973
Tob(it) Τωβίτ	1002
Mac(habaeorum) I Μακκαβαίων Α΄	1039
Mac(habaeorum) II Μακκαβαίων Β΄	1099
Mac(habaeorum) III Μακκαβαίων Γ΄	1139
Mac(habaeorum) IV Μακκαβαίων Δ΄	1157

VOL. II

Libri poetici et prophetici

Ποιητικὰ καὶ Προφητικὰ Βιβλία

Ps(almi) Ψαλμοὶ	I
Od(ae) Ὀδαί	164
Prou(erbia) Παροιμίας	183
Eccl(esiastes) Ἐκκλησιαστής	238
Cant(icum) ᾠασμα	260
Iob Ἰώβ	271
Sap(ientia) Σοφία Σαλωμώνος	345
Sir(acides) Σοφία Σιράχ	377
Ps(almi) Sal(omonis) Ψαλμοὶ Σολομώντος	471
Os(ee) Ὠσηε	490
Am(os) Ἀμώς	502
Mich(aeas) Μιχαίας	512
Ioel Ἰωήλ	519
Abd(ias) Ἀβδίου	524
Ion(as) Ἰωνᾶς	526
Nah(um) Ναούμ	530
Hab(acuc) Ἀμβακούμ	533
Soph(onias) Σοφονίας	538
Agg(aeus) Ἀγγαῖος	542
Zach(arias) Ζαχαρίας	545
Mal(achias) Μαλαχίας	561
Is(aias) Ἰσαΐας	566
Ier(emias) Ἰερεμίας	656
Bar(uch) Βαρούχ	748
Thr(eni) seu Lam(entationes) Θρήνοι	756
Ep(istula) Ier(emiae) Ἐπιστολή Ἰερεμίου	766
Ez(echiel) Ἰεζεκιήλ	770
Sus(anna) Σουσάννα	864
Dan(iel) Δανιήλ	870
Bel-et-Dr(ako) Βήλ καὶ Δράκων	936

καὶ τῆς μεγάλης ἐκδόσεως ποὺ εἶχε ἀρχικὰ προγραμματισθεῖ. Αὐτὴ ἢ ἔκδοσις τῆς Γενέσεως ἄρχισε νὰ πουλιέται μὲ ταχὺ ρυθμὸν· ὅταν ὅμως εἶχε διατεθεῖ τὸ ἕνα τέταρτο τῶν ἀντιτύπων, ἡ πώλησις ἀνακόπηκε. Γι' αὐτὸ, ὅταν τὸ χειρόγραφο τῶν Ψαλμῶν —ποὺ εἶχε σειρὰ νὰ δημοσιευθεῖ ἀμέσως μετὰ— πλησίαζε νὰ ὀλοκληρωθεῖ, ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρεία εἰδοποίησε ὅτι δὲν θὰ δεχόταν νὰ συνεχίσει ἐκτενεῖς κριτικὰς ἐκδόσεις, ὅπως αὐτὴ τῆς Γενέσεως. Συγχρόνως, ἡ Gesellschaft der Wissenschaften ἄρχισε νὰ δείχνει ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν προώθησιν τῆς μεγάλης ἐκδόσεως. Ἔτσι, ἡ Βιβλικὴ Ἐταιρεία ἐπανῆλθε στὸ ἀρχικὸ σχέδιον, δηλαδὴ νὰ ἐκπονήσῃ μίαν ἔκδοσιν μικροῦ σχήματος, κι' ἐγώ, μὲ συμφωνίαν καὶ τῆς Gesellschaft der Wissenschaften δήλωσα ὅτι ἀναλαμβάνω νὰ ἐπιμεληθῶ μίαν ἔκδοσιν μικροῦ σχήματος, μὲ βάσιν τὰ κείμενα τῶν τριῶν ἀρχαιότερων ἑλληνικῶν χειρογράφων. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ μικρὴ ἔκδοσις χωρίσθηκε πάλιν ἀπὸ τὴν μεγάλην, ἀφοῦ γιὰ ἕνα διάστημα συνδυάσθησαν, καὶ ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος τῆς Γοττίγγης Vandenhoeck & Ruprecht ἀνέλαβε τὴν ἐκτύπωσιν τῆς ἐκδόσεως μεγάλου σχήματος. Αὐτὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1930 καὶ 1931 ἐξέδωκε ὡς τὸ 10ο τεῦχος τῆς μεγάλης ἐκδόσεως, τὸ Ψαλτήριον, ποὺ εἶχα ἤδη ἐτοιμάσει γιὰ νὰ ἐκδοθῇ ἀπὸ τὴ Βιβλικὴ Ἐταιρεία καὶ εἶχε ἐν τῷ μεταξύ διευρυνθῆι ἀκόμη περισσότερον. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκδοσις ἐκπληρῶνει ὀλόκληρον τὴν ἀποστολὴν τοῦ νὰ ἐπεξεργαστῆι κάθε χρησιμὴ πληροφορία. Ἡ παρούσα μικρὴ ἔκδοσις στηρίχθηκε, κυρίως, στὰ τρία σημαντικότερα χειρόγραφα, B, S καὶ A καὶ μόνο περιπτωσιακά, καὶ ὅπου τοῦτο φάνηκε ἀναγκαῖον, προσέφυγε σὲ ἄλλας πηγὰς. Ἡ ἐργασία αὐτὴ ἀποβλέπει νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς σπουδαστὰς μὲ μιὰ ἔγκυρον ἔκδοσιν τῆς Μεταφράσεως τῶν Ὁ' σὲ προσιτὴν τιμῇ, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ προσφέρει ἕνα σπουδαῖον βοήθημα στὴ μελέτη ὄχι μόνον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀλλὰ καὶ τῆς Καινῆς. Εὐχομαι, τὸ ἔργον αὐτὸ νὰ κατορθώσῃ νὰ ἐκπληρώσῃ ἀνετα αὐτὴ τὴν ἀποστολήν.

Alfred Rahlfs D.Dr.Ph.D.

Ἱστορία τοῦ Κειμένου τῶν Ἑβδομήκοντα¹

1. Ἡ Μετάφραση τῶν «Ἑβδομήκοντα» εἶναι ἡ ἀρχαία ἀ π ὀ Ἑ β ρ α ί ο υ ς μετάφραση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στὰ Ἑλληνικά. Σύμφωνα με τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστέου, πρῶτα ἀπ' ὅλα μεταφράστηκε ἡ Πεντάτευχος, πού εἶναι τὸ παλαιότερο καὶ τὸ βασικὸ τμήμα τοῦ Κανόνος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Τοῦτο ἔγινε κατὰ τὴν διάρκειά τῆς βασιλείας τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (285 - 247 π.Χ.). Ὅπως ἱστορεῖται, ἡ μετάφραση ἔγινε στὴν Ἀλεξάνδρεια ἀπὸ 70 - ἢ ἀκριβέστερα 72 - λόγιους Ἑβραίους· γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάστηκε «Μετάφρασις τῶν Ἑβδομήκοντα» (Ο'). Ὁ τίτλος αὐτός, ἂν καὶ ἀρχικὰ ἀναφερόταν μόνον στὴν Πεντάτευχο, τελικὰ περιέλαβε ὀλόκληρη τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἡ μετάφραση τῆς Πεντατεύχου ἀκολουθήθηκε ἀπὸ τὴ μετάφραση καὶ τῶν ἄ λ λ ω ν β ι β λ ί ω ν. Ἡ μετάφραση τῶν τελευταίων αὐτῶν ἦταν, προφανῶς, ἔργο μεγάλου ἀριθμοῦ λογίων. Τοῦτο τὸ συναγόμεν πρῶτιστα ἀπὸ τὶς ποικιλίες ἀποδόσεως ποὺ κατατάσσονται ἀπὸ τὶς πιὸ κυριολεκτικὲς ὡς τὶς πιὸ ἐλεύθερες καί, κατὰ δεῦτερο λόγο, ἀπὸ τὶς διαφορὰς στὸ ἑλληνικὸ ῥφος, πράγμα πού ὤθησε τὸν H. St. J. Thackeray (A Grammar of the O.T. in Greek Vol. I [1909], σσ. 12 - 16) νὰ ταξινομήσει κατάλληλα τὰ βιβλία ἢ τμήματα βιβλίων τῆς μεταφράσεως τῶν Ο'. Ὅπως δείχνει ὁ Πρόλογος τῆς Σοφίας Σειράχ, ὑπῆρχε πρὸς τὸ τέλος τοῦ 2ου π.Χ. αἰ., μιὰ ἑλληνικὴ μετάφραση ὀλόκληρης τῆς Π.Δ. ἢ τουλάχιστο τῶν σημαντικότερων τμημάτων τῆς. Δὲν ἔχουμε λόγους ν' ἀμφιβάλλουμε, ὅτι τὸ κείμενο τῶν Ο' τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συνέλιπε μετὰ τὸ κείμενο τῶν Ο' πού σήμερα διαθέτουμε.

Τοῦτο ὅμως γίνεται παραδεκτὸ μόνον σὰν γενικότητα. Ὡς πρὸς τὶς λεπτομέρειες θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἔχουν συντελεσθεῖ πολλῶν εἰδῶν μεταβολές· ἐπειδὴ ἡ μετάφραση τῶν Ο' εἶχε πολυκύμαντὴ ἱστορία ἀπὸ τότε πού πρωτογράφηκε μέχρι τὸν 4ο μ.Χ. αἰ. ὅταν συντάχθηκε τὸ παλαιότερο πλήρες χειρόγραφο πού διαθέτουμε. Γιὰ τὴν περίοδο τὴν πρὶν ἀπὸ τὸν 4ο μ.Χ. αἰ. μόνον ἀποσπάσματα ἔχουν φθάσει ἕως ἡμᾶς· ὅμως ἡ πρὶν ἀπὸ τὸν 4ο μ.Χ. αἰ. ἱστορία τῆς μεταφράσεως αὐτῆς δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἔχει σοβαρὰ ἐπιρρεάσει τὰ χειρόγραφα πού σήμερα κατέχουμε.

2. Ἡ μετάφραση τῶν Ο' ἦταν ἔργο ἑβραϊκὸ καὶ ἀρχικὰ εἶχε πολλὴ ἐκτιμηθεῖ ἀπὸ τοὺς Ἑ β ρ α ί ο υ ς. Σύμφωνα με τὴν Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστέου, ἡ μετάφραση τῆς Πεντατεύχου εἶχε ἐπίσημα ἀναγνωριθεῖ ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴ Κοινότητα Ἀλεξανδρείας, καὶ ἑβραῖοι συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Φίλων καὶ ὁ Ἰώσηπος τὴν χρησιμοποιοῦσαν κατὰ

1. Βλ. «Das Buch Ruth griechisch, hsg. von A. Rahlfs» (Stuttgart 1922), σσ. 6 - 14 καὶ «Septuaginta ed. A. Rahlfs: I.Genesis» (Stuttgart 1926), σσ. 7 - 15.

προτίμηση, ἂν ὄχι ἀποκλειστικά. Ἡ μετάφραση τῶν Ὁ ἀποδείχθηκε μεγίστης σπουδαιότητος γιὰ τὴ διατήρηση καὶ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Οἱ Ἑβραῖοι, οἱ ὅποιοι, στὴν Διασπορά, διέμεναν μακριὰ ἀπὸ τὴ γῆ τῶν πατέρων τους, ἔχαναν ὅλο καὶ περισσότερο τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα, ὅμως ἡ μετάφραση τῶν Ὁ τοὺς ἔκανε νὰ παραμένουν συνεχῶς πιστοὶ στὸν Νόμο καὶ στὶς ἄλλες Ἱερές Γραφές, ἐνῶ συγχρόνως βοηθοῦσε τοὺς μὴ Ἑβραίους νὰ μελετοῦν αὐτὰ τὰ γραπτά.

Ἐπὶ πλεον οἱ Ὁ προλείαναν τὴν ὁδὸν γιὰ μεταγενέστερες χριστιανικὲς ἱεραποστολές· ἐπειδὴ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἦταν ἡ «κατ' ἐξοχὴν» Ἱερὰ Βίβλος γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ γιὰ τοὺς Ἑβραίους, καὶ οἱ χριστιανοὶ ἱεραπόστολοι μποροῦσαν, μὲ αὐτὴν, νὰ βροῦν εὐκολα σημεῖο ἐπαφῆς ὅπουδήποτε εἶχε ἤδη διαδοθεῖ κάποια γνώση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο, οἱ πρώτες Χριστιανικὲς Κοινότητες εἶχαν σχηματισθεῖ σὲ μεγάλη ἀναλογία ἀπὸ Ἑβραίους τῆς Διασποράς, ἐνῶ ἡ μετάφραση τῶν Ὁ, ποὺ εἶχε ἤδη λάβει παντοῦ μεγάλη διάδοσιν καὶ ἦταν πολὺ γνωστὴ, γινόταν εὐκολα δεκτὴ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς σὰν Ἀγία Γραφὴ τῆς Ἐκκλησίας.

3. Οἱ Ἑβραῖοι ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τὴ μετάφραση τῶν Ὁ λίγο μετὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀπὸ τὴ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Τὰ παρακάτω γεγονότα εἶναι φανερὸ ὅτι εἰδικὰ συνέβαλαν σ' αὐτό:

(α) Στὶς συχνὲς διαμάχες ποὺ γίνονταν μεταξὺ Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν, οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ συχνὰ ἀναφέρονταν σὲ χωρία παρμένα ἀπὸ τοὺς Ὁ, ποὺ ὅμως οἱ πρῶτοι δὲν τὰ θεωροῦσαν ἀδιάβλητα. Ὡς ἓνα σημεῖο, τοῦτο ὀφειλόταν σὲ ἀνεπιτυχεῖς μεταφράσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες πολὺ γνωστὸ παράδειγμα ἡ ἀπόδοσις τοῦ *יהוה* Ἰσ. 7:14, μὲ τὴ λέξη *παρθένος*, πράγμα ποὺ ἐπανειλημμένα ἀναφερόταν σὲ κάθε γραπτὴ πολεμικὴ κατὰ τῶν Ἑβραίων. Δίκαια οἱ Χριστιανοὶ ἐπέμεναν, ὅτι ἡ ἀπόδοσις αὐτὴ προερχόταν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους τοὺς παλαιοὺς ἑβραίους μεταφραστῆς, ἐνῶ οἱ Ἑβραῖοι τὸ ἀπέρριπταν μὲ τὴ δικαιολογίαν ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ ἀνακριβῆ ἀπόδοσις. Οἱ ἀμφισβητήσεις ὀφείλονταν κατὰ πολὺ σὲ προσθήκες τῶν Χριστιανῶν οἱ ὁποῖες εἶναι φανερὸ ὅτι εἰσήχθησαν στὸ κείμενον τῶν Ὁ ἀπὸ ἀφελὴ ἀκρισία τῶν πρώτων ἐκείνων Χριστιανῶν, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ περίπτωσις ποὺ ἀφορᾷ τὸ *Ψαλμ. 95:10* (*Ψαλμ. 96:10* στὸ ἑβρ. κείμενον), ὅπου «ὁ Κύριος ἐδάσκειλευσεν» εἶχε συμπληρωθεῖ μὲ «ἀπὸ ξύλου». Οἱ λέξεις αὐτές, ποὺ ἀναφέρονται στὸν Σταυρό, θεωρήθηκαν ἀπὸ τὸν Ἰουστίνον τὸν Μάρτυρα, ὅτι ἀναμφισβήτητα ἀνήκαν στὸ ἀρχικὸ βιβλικὸ κείμενον, ὥστε αὐτὸς νὰ εἶναι σὲ θέσει, μὲ κάθε εἰλικρίνεια, νὰ κατα-

κρίνει τοὺς Ἑβραίους, ὅτι κακόβουλα τὶς ἀπάλειψαν¹.

(β) Κατὰ πᾶσα πιθανότητα, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1ου μ.Χ. αἰ., τὸ κείμενο καὶ ὁ Κανὼν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶχαν ὀριστικὰ σταθεροποιηθεῖ ἀπὸ τοὺς λόγιους Ἑβραίους στὴν Παλαιστίνη. Ἡ μετάφραση τῶν Ὁ' ποὺ εἶχε γίνεи σὲ ἐποχὴ παλαιότερη καὶ μὲ λιγότερο αὐστηρὰ κριτήρια, σὲ πολλὰ σημεῖα δὲν συμμορφώνεται πρὸς πολὺ ἄκαμπτους κανόνες. Ἡ μετάφραση αὐτὴ περιέλαβε διβλία καὶ τμήματα διβλίων ποὺ δὲν ἀνήκαν στὸν Παλαιστινὸν Κανόνα, καὶ μερικὲς φορὲς ἀκολουθεῖ διαφορετικὸ ἑβραϊκὸ κείμενο. Ἐπειδὴ οἱ ἀντιλήψεις ποὺ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἐπικράτησαν στὴν Παλαιστίνη ἐγιναν γενικὰ παραδεκτὲς ὡς καθοριστικὲς, σ' ὀλόκληρην τὴν Διασπορά, φυσικὸ ἦταν ἡ μετάφραση τῶν Ὁ' νὰ χάσει τὸ προηγούμενο κύρος τῆς μεταξὺ τῶν Ἑβραίων.

(γ) Ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ Ἰακίμπα, κατὰ τὰ πρῶτα 30 περίπου χρόνια τοῦ 2ου μ.Χ. αἰ. ἐπικρατοῦσε μιὰ ἐρμηνευτικὴ ραββινικὴ σχολή, ποὺ ἔδινε ἰδιαίτερη σημασία σὲ κάθε γράμμα τοῦ ἱεροῦ κειμένου καὶ ποὺ ἔβγαζε τὰ πιὸ ἀπίθανα καὶ συχνὰ πιὸ παράδοξα συμπεράσματα ἀπὸ τὴν πλέον ἀσήμαντες λεπτομέρειες. Σχετικὰ χρησιμοεῖται νὰ μνημονεύσουμε ἓνα μόνο παράδειγμα ἀπὸ τὶς μεθόδους τοῦ Ἰακίμπα: καὶ τοῦτο, μόνο ἐπειδὴ θὰ χρειασθεῖ νὰ ἀναφερθοῦμε πάλι σ' αὐτὸ ἀργότερα. Ἐρμηνεύει τὸ αἰτιατικὸ μόριο *נש*, ποὺ ἀπαντᾶται στὸ Γένεσις 1:1 μπρὸς ἀπὸ τὶς λέξεις *עשה* καὶ *ראה* σὰν νὰ σημαίνει «μαζὶ μὲ». Ἀπὸ αὐτὸ συμπεραίνει ὅτι ὁ Θεὸς δημιούργησε, «μαζὶ μὲ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ» διάφορα ἄλλα πράγματα, δηλ. μαζὶ μὲ τὸν οὐρανὸ τὸν ἥλιο, τὴν σελήνη καὶ τοὺς ἀστερισμούς, μαζὶ δὲ μὲ τὴν γῆ δέντρα, χόρτα καὶ τὸν παράδεισο τῆς Ἐδέμ². Εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὴ ἡ ἐρμηνευτικὴ μέθοδος τῆς ἀπόλυτης προσκολλησεως σὲ κάθε ψηφίον, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ικανοποιηθεῖ μὲ τὴν ἐκδηλὰ ἐλεύθερη μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα.

4. Ἀπὸ αὐτὴ τὴν αἰτία ὁ Ἰουδαϊσμός τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατάρτισε μιὰ ἐντελῶς νέα ἑλληνικὴ μετάφραση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ὁ Ἀκύλας, ἓνας Ἕλληνας ποὺ εἶχε ἀσπασθεῖ τὸν Ἰουδαϊσμό, μαθητῆς τοῦ Ἰακίμπα, ἀπέδωσε μιὰ πρὸς μιὰ τὶς λέξεις τοῦ ἱεροῦ ἀρχετύπου, ὅσο τὸ δυνατὸ ἀκριβέστερα, στὰ Ἑλληνικά, καὶ ἔτσι δὲν ἀπέφυγε νὰ διαπράξει τὶς χειρότερες παραμορφώσεις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Θὰ ἀναφερθοῦμε στὸν πρῶτο στίχο τῆς Βίβλου, ποὺ δίνει ἓνα κλασσικὸ παράδειγμα τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀκύλα. Οἱ Ὁ' τὸ ἀπέ-

1. Βλ. ἡμέτερον Septuaginta-Studien 2 (1907), σσ. 223 κ.ἑ.

2. J. Derenbourg, Essai sur l'histoire et la géographie de la Palestine I (1867), σ. 396. Σημ. 4.

σ' = Symmachus.

ϑ' = Theodotion.

ε' = Quinta i. e. columna α' σ' ϑ ϑ' sequens in quibusdam libris Hexaplorum.

Praeterea etiam his notis usus sum:

Ald. = editio Aldina, Venetiae 1518.

Ciasca = Sacr. Bibliorum fragmenta Copto-Sahidica musei Borgiani ed. A. Ciasca. I. II. Romae 1885. 1889.

Complut(ensis) = Polyglotta Ximenis Cardinalis ab anno 1514 usque ad annum 1517 Compluto (Alcala de Xenares) typis descripta, pluribus annis post edita.

Field = Origenis Hexaplorum quae supersunt ed. Fr. Field. I. II. Oxonii 1875.

Fr(itzsche) = Libri apocryphi Veteris Testamenti graece ed. Fritzsche. Lips. 1871.

Gebh(ardt): vid. praefationem ad Ps. Sal.

Gr(abe): Septuaginta Interpretes ed. Joan. Ern. Grabe I—IV. Oxonii 1707—20.

Helbing Kasussyntax = Rob. Helbing, Die Kasussyntax der Verba bei den Septuaginta. Gott 1928.

Johannessohn Pröp. = Martin Johannessohn, Der Gebrauch der Präpositionen in der Septuaginta (Mitt. d. S.-U. 3, p. 165 usque ad 388).

Lag. = Librorum Veteris Testamenti canonicorum pars prior graece ed. P. de Lagarde. Gott. 1883.

Mitt. d. S.-U. = Mitteilungen des Septuaginta-Unternehmens. Berlin 1909 seqq.

Ra. = Rahlfs (ad meas textus emendationes additum).

Sixt. = Vetus Testamentum iuxta Septuaginta ex auctoritate Sixti V. Pont. Max. editum. Romae 1587.

Sm(end): vide praefationem ad Sir. Prol.

Sw = The Old Testament in Greek ed. by H. B. Swete. 3 partes. Cambr. inde ab 1887.

Thack. = Henry St. John Thackeray, Grammar of the Old Testament in Greek. Vol. I: Introduction, orthography and accidence. Cambr. 1909.

Tisch. = Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes ed. C. de Tischendorf. Editio 7 ed. E. Nestle. Lips. 1887. Cuius textus editionis ex „Sixt“ impressus est.

Πρόλογος του 'Επιμελητοῦ τῆς 'Εκδόσεως

Ο Eberhard Nestle, Δρ Θ., ἐπιστημονικὸς ἐπιμελητὴς τῆς γνωστῆς ἐκδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς Καινῆς Διαθήκης μικροῦ σχήματος (τῆς Στουτγάρδης), εἶχε ἐπίσης ἀρχίσει, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου (1914 - 1918), μετὰ ἀπὸ αἴτηση τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας τῆς Βυρτεμβέργης, νὰ ἐτοιμάζει μία ἔκδοση μικροῦ σχήματος τῆς Ἑλληνικῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (κατὰ τοὺς Ο'). Ὅμως, ὁ θάνατός του, τὸ 1913, ἐμπόδισε τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ τοῦ σχεδίου. Ἐνα δεῖγμα αὐτῆς τῆς ἐργασίας, τὸ βιβλίον τοῦ Ἱερεμίας σὲ Ἑλληνικά καὶ Ἑβραϊκά, ἐπεξεργάσθησαν ἀργότερα ὁ πάστορας Ἰωάννης Dahse καὶ ὁ γυιὸς τοῦ ἐκλιπόντος E. Nestle Δρ Θ. καὶ Φιλ., πού τὸ ὀλοκλήρωσαν καὶ τὸ ἐξέδωσαν. Ἀλλὰ ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρία τῆς Βυρτεμβέργης δὲν ἐγκατέλειψε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ παρουσιάσῃ μία ἔκδοση μικροῦ σχήματος τῆς Μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα, καὶ ἀναζήτησε τὸν κατάλληλον ἐπιμελητὴν. Ἔτσι, ἀνέλαβα, τὸ τελευταῖον ἔτος τοῦ παραπάνω πολέμου (1917 - 1918), τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως. Εἶχα τότε ἤδη ἀσχοληθεῖ ἀπὸ πολὺ καιρὸ μὲ τὴν ἔρευνα τοῦ κειμένου τῶν Ο', καὶ ἤμουν ἐπὶ δέκα σχεδὸν χρόνια Διευθυντὴς τοῦ «Ἐγχειρήματος - Ἑβδομήκοντα» τῆς «Gesellschaft der Wissenschaften» στὴν Γοττίνγη. Ἐν ὅσῳ κατεῖχα τὴν θέσιν αὐτήν, εἶχα ἀναλάβῃ νὰ ἐτοιμάσω μία μεγάλη κριτικὴ ἔκδοση τῶν Ἑβδομήκοντα. Ἐπειδὴ, ἕξ αἰτίας τοῦ πολέμου δὲν ἦταν δυνατόν ἂποπερατωθεῖ ἡ συγκέντρωσις τῶν φωτογραφιῶν τῶν χειρογράφων πού ἀπαιτοῦνταν, ἡ ἔκδοσις τῆς ὀγκώδους αὐτῆς ἐργασίας χρειάστηκε ν' ἀναβληθεῖ προσωρινά. Γι' αὐτὸ, ἡ σκέψις τῆς ἐτοιμασίας μιᾶς μικρῆς κριτικῆς ἐκδόσεως, ἀντὶ τῆς μεγάλης, ἔτυχε τῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἑβδομήκοντα τῆς Γοττίνγης. Ἡ ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμον περίοδος ἔφερε πολλῶν εἰδῶν ἐμπόδια στὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου, καὶ μόλις τὸ 1922 τυπώθηκε μὲ ἀνάθεσιν τοῦ «Ἐγχειρήματος - Ἑβδομήκοντα» ἕνα δοκιμαστικὸν τεύχος αὐτῆς τῆς μικρῆς ἐκδόσεως: «Das Buch Ruth griechisch, als Probe einer Kritischen Handausgabe der Septuaginta herausgegeben von Alfred Rahlfs». Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἐπιδόθηκα στὴν ἐτοιμασίαν τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως, πού ἐκδόθηκε τὸ 1926 μὲ τὸν τίτλον «Septuaginta Societatis Scientiarum Gottingensis auctoritate edidit Alfred Rahlfs», πού ἐκτυπώθηκε ὅπως καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς Ρούθ, στὰ Τυπογραφεῖα τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας τῆς Βυρτεμβέργης. Τὰ κριτικὰ δεδομένα τοῦ κειμένου τῆς Γενέσεως, ἦσαν ἐντελῶς διαφοροτικὰ ἀπὸ αὐτὰ πού ἀφοροῦσαν τὴν Ρούθ, καὶ ἡ κριτικὴ ἔρευνα ἦταν πιὸ ἐκτεταμένη στὴν Γένεσιν παρὰ στὴν Ρούθ. Ἔτσι, ἡ ἔκδοσις τῆς Γενέσεως παρουσιάζει μιὰ μορφή μεταξὺ τῆς ἐκδόσεως μικροῦ σχήματος